

Leifruit, toekomst voor eeuwenoude hovenierskunst

Wat hebben tuinvaklieden als Fred van der Hengst (Huis te Manpad), Jurjen Hoogervorst (Avantgarden hoveniers) en Daan van der Have (Villa Augustus) gemeen? Antwoord: ze weten veel van leifruit en leerden de fijne kneepjes van het vak van Jan Freriks (1929). Hij is dé autoriteit op het gebied van leifruit in Nederland en sinds zijn pensionering actief om dit eeuwenoude ambacht veilig te stellen. Jongere generaties tuinbazen, hoveniers, tuinliefhebbers en andere geïnteresseerden profiteren van zijn rijke kennis en ervaring. Hiermee wordt deze eeuwenoude hovenierskunst nieuw leven ingeblazen en valt er op zowel historische als nieuwe buitenplaatsen weer van te genieten.

Appel als vrijstaande vormboom in privétuin; tegen een muur is voor appels te warm.

Leipeer tegen de fruitmuur van Villa Augustus, Dordrecht.

Leifruit als haag bij Villa Augustus, Dordrecht.

Hovenierskunst in Museumtuin Gaasbeek, België – leiperen.

Halverwege de zeventiende eeuw kwam leifruit in zwang, al dan niet geteeld langs speciale zuidmuren. Vanuit Frankrijk waaide de populariteit over naar de lage landen, waar op talrijke buitenplaatsen fruitmuren (soms slangenmuren) een rage werden. Geschriften over (lei)fruit deden de ronde, maar vooral de geïllustreerde uitgave van Jean Baptiste La Quintinye, hoofd-tuinman van Lodewijk XIV in de periode 1677-1683, was van grote invloed. Fruit telen werd een aristocratische bezigheid en dichters als Jacob Cats en Constantijn Huygens weidden er bespiegelingen aan. Na de tweede wereldoorlog raakten fruitmuren met leivormen in verval.

Broeder Petrus

Fruitmuren zijn een slimme mogelijkheid om in een zee-klimaat vruchten te laten rijpen van warmteminnende gewassen zoals steenvruchten (perzik, abrikoos en andere) en vijgen. Zonder speciale voorzieningen voelen die zich alleen thuis in midden Frankrijk en Zuid-Europa. Maar ook peren rijpen beter en zijn smakelijker dankzij de beschutting en warmteafgifte van een zuidmuur. Hoe dichter bij de muur, hoe beter. Zodoende ontstonden tal van fraaie leivormen, passend bij de groei-eigenschappen van het gewas. Jan Freriks, opgeleid als tuinbouwvakonderwijzer en dertig jaar werkzaam in het onderzoek (oude fruitrassen en geïntegreerde bestrijding), zag na zijn pensionering in 1990 zijn kans schoon. Leifruit was zijn passie, ontstaan in zijn jonge jaren door bezoeken aan een oom die tuinbroeder was in de Abdij van Sion, een Cisterciënzerklooster in Diepenveen. Hij teelde fruit in kassen en potten om daarmee de oogst te vervroegen en de smaak van de vruchten te verfijnen. Jan Freriks vroeg hem de oren van het hoofd. Broeder Petrus was vooral een meester in het vormen van palmetten, leivormen waarbij de gesteltakken op regelmatige afstanden evenwijdig van elkaar staan. Vijgen, perziken, abrikozen, moerbeien en kersen zijn allemaal geschikt voor de teelt aan een muur, maar peren zijn het mooist voor leivormen zoals regelmatig gevormde palmetten, maar ook waaiers, cirkels, pauwenstaarten en vrije vormen. Tijdens een stage op landgoed 'De Gelder' in Wijhe met een fruitmuur rond een grote boomgaard, leerde Jan Freriks de fijne kneepjes van het vak van de toenmalige tuinbaas Otten.

Kennisoverdracht

Jan Freriks groeide op in de Betuwe en zijn leven stond in het teken van de fruitteelt, met leifruit als zijn grote liefde. Toen halverwege de twintigste eeuw de hoogstamfruitbomen het veld moesten ruimen om reden van efficiëntie, kwam ook het kleinschalig geteelde leifruit in de knel. In de jaren negentig van de vorige eeuw hadden nog maar twee buitenplaatsen fruitmuren,

Huis te Manpad in Heemstede en Den Aalshorst in Dalfsen. Het leifruit was verwaarloosd en Jan Freriks bood aan de bomen tegen een zacht prijsje opnieuw te leiden en achterstallig onderhoud weg te werken. Na enige aarzeling werd zijn aanbod geaccepteerd, het begin van een missie voor zijn verdere leven.

Toen eigenaars en tuinbazen enthousiast raakten, volgden binnen korte tijd verzoeken van andere buitenplaatsen. Sindsdien werd op meer dan twintig locaties weer leifruit aangeplant. Naast zijn vele praktijkwerk schreef Jan Freriks twee boeken over leifruit*) en ging hij cursussen geven over de zogenoemde beredeneerde snoei. Niet alleen aan hoveniers zoals Jurjen Hoogervorst en tuinpersoneel en tuinbazen van buitenplaatsen zoals Fred van der Hengst, maar ook aan andere geïnteresseerden. Zo kon in 2010 iedereen inschrijven voor een vijfdaagse cursus bij Villa Augustus in Dordrecht, verdeeld over het seizoen. Dankzij kennisoverdracht is leifruit weer springlevend. Missie volbracht!

*) - Hovenierskunst in palmet en pauwstaart (De Hef, 1994).

- De teelt van leifruitbomen (PHB, 1997), recent opnieuw uitgebracht door de Stichting In Arcadië (zie NTs-Nieuws pagina 6 en 7).

Informatie

Een goed opgekweekte boom gaat een mensenleven mee, mits goed verzorgd en daaraan komt veel kennis en kunde te pas, kortom toewijding.
www.huistemanpad.nl
www.avantgarden.nl
www.villa-augustus.nl
www.fruitpark.nl (cursussen, workshops).
www.batterijen.nl (leifruit, boek 'Fruitteelt voor iedereen').
www.kasteelvangaasbeek.be (Museumtuin).